

Óz, a csodák csodája, 2006

Egy különösen figyelemre méltó idézet:” Jóslatot mondok, hazámiai, szegény elárult magyarok!...jóslatom ez: Magyarország nyomorúságából Magyarország szabadsága fog következni. Szegény, hitszegően elárult magyar hazánk szent nevére kérlek, higgyetek a jóslatnak; ha hisztek, teljesedni fog...A magyarnak most csak két teendője van. Egyik: fölállni tömegben a haza földjét megszállott ellenség agyonnyomására. A másik: emlékezni. Ha a magyar e kettőt nem teszi, akkor oly gyáva nyomorult nép, mely megfertőztette ősei szent emlékét, melyre majd az örökkévaló Isten azt fogja mondani: bánom, hogy megteremtettem, akkor a magyar oly Istentől elátkozott nép, melytől a levegő meg fogja tagadni éltető erejét...ki hontalanul bujdosandik a föld hátán, ki hiába kérendi az irgalomtól az alamizsnának száraz kenyérét,kit alamizsna helyett arcul csapand az idegen faj, mely őt saját hazájában vándor koldussá teendi, kit mint a gazdátlan ebet, büntetlenül verend agyon bármely gazember;...hiába fordul a vallás malsztjához, neki az nem adand vigasztalást...a nő, kihez szemeit felemelé, seprűvel hajtandja el a küszöbről, mint a rühes állatot, neje utálattal köp szeme közé s gyermekének első szava lesz, hogy apját megátkozza...ha most a magyar nemzetnek minden fia, ki csak karját bírja, fel nem kel hazáját védeni, akkor kiirtják hazájából a szegény elárult magyar népet ki fogják irtani az élő nemzetek sorából, hogy szegény hazájának még a neve se maradjon fenn.”

Ez a szörnyűségesen gyönyörű szöveg majdnem napra pontosan 158 évvel ezelőtt, 1848 szeptemberében íródott. És nemsoká-

ra szóban is elhangzott, innen alig 20 kilométerre északra, Szeged városában. Ahová Hódmezővásárhelyről érkezett Kossuth Lajos. Feljegyezték, hogy amikor átkelt a Tiszán, a közeli Algyőről egy idős halász megvárta, míg elhalad, majd odament hozzá, letérdelt és fennhangon hálát adott Istennek, hogy láthatta...

Magyar tollforgatók: mit érezhet egy ember, akihez így megy oda egy öreg halász?

Mindez: valóság. Az eset megtörtént, élt Kossuth Lajos, élt az idős algyői halász, valóság a Tisza partja, Hódmezővásárhely, Szeged, Magyarkanizsa, Bácska és az egész magyar világ itt körülöttünk. Noha Kossuth Lajos úgy fogalmazott: „Higgyetek a jóslatnak – ha hisztek, teljesedni fog”, vagyis a bibliai csodák pátozával alapozott a megtartó hitre – ha hiszel bennem, örökké élsz -, mégis: pontosan ugyanarra érzett rá, amire nem egészen száz évvel később egy ragyogó entellektüel, a máig legjobb magyar irodalomtörténet írója, bizonyos Szerb Antal: „a közös minden csodában az, hogy tiltakozás a merevé vált törvények ellen, akár a természet, akár az ember törvényeiről van szó.” Mert a valóság világában a csodák, különösen Magyarországon, a mindenkoron megmerevült törvények ellen protestáló Ember legnagyobb produktumai: Kossuth Lajos mondatai és a csoda természetrajza visszamenőlegesen 550, előre haladva 50 esztendővel ezelőtt váltak végleges bizonyossággá a magyarok históriájában.

A csodát persze, tudjuk, művelni kell, és nem magyarázni – de hiszen éppen ez történt. És mindkét esetben úgy, hogy a csodák csodája vált tiszai-dunai magyar valósággá,

természeti-emberi törvényekkel dacolva, azokkal szembeszegülve, a teljesen lehetetlent, az irreálisan valószínűtlent, az ábrándot hússá-vérré materializálva. És ez lett az igazi Óz, a csodák csodája. Nem a mesebeli, hanem a másik...Az igazi.

„Törökké nem volnál-é most Magyarország, ha János vajda nem lett volna?” írta Zrínyi Miklós. „Mi tartóztatta meg Murád császárt... ha nem Hunyadi János?” Folytassuk Zrínyi okfejtését: nem Ceaușescu-Románia, NDK vagy Észak-Korea lett volna-é Magyarország, ha ama csoda-fiúk és csoda-lányok rakásra nem hullanak az öldöklő tűzben a szürke és reménytelen novemberi ég alatt, innen alig 200 kilométernyire? Mi tartóztatta meg a világalomra törő orosz bolsevik birodalmat, ha nem a mi dicsőséges szabadságharcunk? Nemeskürty tanár úr idézi meg, hogy a nyugati hatalmak már az első órákban értésére adták a világnak és Magyarországnak, hogy eszük ágában sincs beavatkozni vagy segíteni. De ez akkor senkit sem érdekelt. „Meg kellett mutatni a világnak, sőt leginkább önmagunknak, hogy maradt még bennünk emberi méltóság és szabadságvágy.” Íme, a csoda természetrajzának, a csodák csodájának egyik lehetséges magyarázata.

A csodát művelő magyarság mindig teljesítette Kossuth Lajos kérését: fölállott „egy tömegben” a haza földjét megszállott ellenség „agyonnyomására.” Ha nem látom, soha nem hittem volna, hogy ennyi ember legyen Magyarországon. „Tódulva jönnek, mint a hóihar” – írta döbbenet Szilágyi Mihály, Nándorfehérvár kapitánya. Ötven éve Indro Montanelli, az olasz Corriere della Sera újságírója hűségesen feljegyezte, hogy Budapesten amint az orosz katonák kiemelkedtek harckocsijaikból, azonnal meghaltak. „Mert nem volt ablak, ahonnan ne lőttek volna rájuk.”

Most pedig, egy nyomorúságos ezredforduló nyomorúságos magyar világában teljesítjük Kossuth kérésének második részét: emlé-

kezünk. Emlékezünk a csonttá merevült természeti és (állítólag) emberi törvények világában. Ahol a valóság nem Kossuth Lajos, nem az algyői öreg halász, nem Dugovics Titusz és nem a budapesti tizenéves.

Ekkor, ilyentáiban közelít el hozzánk a csodák ideje. Nándorfehérvár előtt alig fél évvel III. Calixtus pápa ezt írhatta Kapisztrán Jánosnak. „Magyarország fejében és tagjaiban megbomlott, viszálykodás színhelyévé lett, és így nagy dolgok véghezvitelére alkalmatlanná vált.” Az 1956-os forradalmat és szabadságharcot közvetlenül megelőző időkről azt írta Bárány Tamás méltatlanul elfeledett, Levél öcséinkhez című ragyogó cikkében az Irodalmi Újság legendás november 2-iki számában, hogy a kiábrándult, lépten-nyomon léhának, cinikusnak mondott fiatalok az iskolában hallottak helyett elindultak más ideálokat keresni, menekülni kezdtek, önmaguk, a mardosó gondok, az egymás sarkába taposó, gyötrő gondolatok elől, mert másként mindezt nem lehetett elviselni. „És jött a csónadrág sokatknál, jött a szving, a rum, a gumitalpú cipő, futó szerelmek, minden mindegy”, stb.

A folytatást mindkét esetben ismerjük. A máig legjobb magyar irodalomtörténet írója úgy fogalmazott, hogy nemzetünk számtalanszor került olyan helyzetbe, amikor már csak a csoda, netán a csodák csodája segíthetett – de az segített is. Időről időre, szinte menetrendszerűen. Soha nem arra vártunk, mégis mindig megérkezett. Mindig magunk teremtettük, jó 1500 éves népi ösztönnel tudván, hogy kiváltképpen a magyarok Istene csak azt segíti meg, aki segít önmagán. Most is így lesz, mert nem lehet másképp. Akkor is, ha ez a mostani ezredfordulós magyarság vészesen hasonlítani látszik a Kossuth által vizionált gyáva, nyomorult néphez, akit hazájában nemcsak arcul csapand az idegen faj, de szép lassan hagyja is egyenként agyonveretnie magát itt a Délvidéken és a Felvidéken is, igazolván Ady szavait, hogy ki belerúg a magyarba, szinte kedvet kap a rúgáshoz. Az anyaországban meg leg-

jobbaink az elkeseredés tetőfokán joggal mondhatják, amit Szentmihályi Szabó Péter, hogy Ady népe Ady óta idióta. És mégis, mégis: maradjunk csak meg inkább Petőfinél, hogy hön szeretem, imádom, gyalázatában is nemzetemet. Mert egy bolond ripacs és hazáruuló bandájának ámokfutó országlása és a fajtánk általános minősítése nem ugyanaz. Mert a csodák nem hagyják el sem Ady, sem Kossuth népét és nem fogják elhagyni Nándorfehérvár és a Corvin-köz népét sem. A szörnyűségesen lezüllesztett fővárosban Örkény István fohászát hozzák vissza a dicső és hős városról, „ez a szó már nem egy várost jelöl... Budapest minden nyelvén a világnak ezt jelenti: hűség, önfeláldozás, nemzeti becsület... légy mindörökké olyan, mint most vagy, Budapest, büszke és bátor emberek tanyája, magyarok jó útra vezérlője, az emberi fajta csillagfénye...szabadság fővárosa, Budapest.” És visszahozzák a vidéki Magyarországot, a falvak és a külvárosok népének józan tisztességével, váltig meglévő jóindulatával, segítőkészségével és vendégszeretetével Szeged-Alsóvároson és Kisújszálláson, Bánkon és Noszvajon, Martonoson és Tornyoson, Kalotaszentkirályon és Székelykeresztúron.

A nándorfehérvári diadal megmutatta, hogy ritka győzelmeinkkel világfordító tetteket hajtunk végre. Félezer év múlva a forradalom és a belőle kinőtt nemzeti szabadságharc megmutatta, hogy alig bő évtizeddel a huszadik század második, minden korábbinál szörnyűbb világégése után még mindig van, még mindig, mégiscsak létezik igazság és erkölcs. Méghozzá a kollektívum olyan elképesztően magas szintjén, ami az európai ember számára ekkoriban már a szó szoros értelmében szinte elképzelhetetlennek tűnt. Bebizonyosodott, hogy egy középkori módszerekkel megszállt és ugyanilyen zsarnoki rémuralommal fenntartott hódoltsági területen a legmagasabb rendű emberi értékek olyan koncent-

rált megvalósítási képessége rejtőzik, ami majdnem felfoghatatlan, tényleg valósággal csodaszámba megy. Ezért is jóformán teljes és ösztönös közmegegyezéssel lehet olyan egyetemes történeti korszakhatár 1956, amely nagy és többszörösen jelképes történelmi határkö, világtörténelmi origo, abszolút visszonyítási pont, a Kezdet Ideje. A magyarság legújabbkori életképességének legmaradandóbb bizonyítéka.

Márai Sándor nagy versében, a Mennyből az angyal-ban 1956-tal kapcsolatban vezette be a magyar művelt köztudatba a szót: világ csodája. „Mondd el, mert ez világ csodája:/Egy szegény nép karácsonyfája/ A Csendes Éjben égni kezdett - /És sokan vetnek most keresztet.”

A világ csodájához, a csodához tényleg Jézus keresztje, a halálra ítélt elszántsága kell. De hiszen ez is megvan. Márai úgy folytatja, hogy „És a világ beszél csodáról...És minden rendű népek, rendek / Kérdik, hogy ez mivégre kellett. / Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?” Már nem kérdik. „Tudjuk, merjük, tesszük.”

Csakhogy valóban mindig új élet születik a vérből, félezer vagy félszáz év múlva, tulajdonképpen mindegy. Csakhogy Óz, a csodák csodája, emlékszünk a filmre, valójában az ész, a szív és a bátorságot adni képes, jóságos bácsika. Az agy nélküli madárijesztőnek ész, a bádogembernek szív, a gyáva oroszlának bátorság. Minden megvan, ahogyan Ottlik Géza bátyánk mondaná. Ha pedig végigmegyünk a sárgaköves úton és elérünk a csodák csodájához, Óz, a csodák csodája, megadván a csoda-feltételeket – ész, szív, bátorság – szépen haza bocsát bennünket, hogy teremtsük meg csodákkal, hogy legyünk végre otthon valahol. Hiszen egy tündérlelkű székely tollforogatótól tudjuk, hogy ezért vagyunk ezen a világon.